

Informacije o rodnoj perspektivi krize izazvane COVID-19 i smjernice za aktivnosti vezane za COVID-19

Sažetak - april 2020.

1 Uticaj i implikacije pandemije COVID-19 na žene i djevojčice¹

- Iskustva iz prethodnih velikih epidemija upućuju nas na specifične **prednosti, ali i slabosti** na koje trebamo obratiti pažnju i koje trebamo proaktivno štiti.
- Sada je trenutak da **vlade prepoznaju** kako **ogroman doprinos žena**, tako i **nesigurnost u kojoj toliko njih živi**.
- To podrazumijeva fokus na **sektore u kojima su žene više zastupljene i nedovoljno plaćene**, kao što su radnice koje rade za dnevnicu, vlasnice malih biznisa, žene koje rade kao čistačice, njegovateljice, blagajnice i radnice u ugostiteljstvu, te žene u neformalnoj ekonomiji.
- Svi mi koji smo uključeni u ove napore, bilo da se radi o javnom ili privatnom sektoru, trebamo primijeniti **koordiniran pristup fokusiran na ljude** kako bi se brzo izgradili kapaciteti zdravstvenog sistema i u razvijenim i u zemljama u razvoju, pri čemu će se žene ciljano staviti u fokus aktivnosti.
- Žene imaju **disproporcionalno veću ulogu** u odgovoru na bolest, između ostalog i kao zdravstvene radnice koje rade direktno sa bolesnicima/cama, njegovateljice kod kuće, kao i predvodnice i pokretačice u zajednici.

Jedinstveni rizici za žene u kontekstu COVID-19

1. **Žene imaju disproporcionalno veću ulogu u odgovoru na bolest**
  - Ključne uloge koje žene imaju kao zdravstvene radnice, volonterke u zajednici i slično, izlažu ih većem riziku od infekcije.
2. **Žene će biti teže pogođene ekonomskim posljedicama**
  - Žene su disproporcionalno više zastupljene u neformalnoj ekonomiji.²
  - Zabrane kretanja mogu ih onemogućiti u ispunjavanju osnovnih potreba njihovih porodica.
3. **U kriznim situacijama rodno zasnovano nasilje je u porastu**
  - Nasilje u porodici i seksualno iskorištavanje obično su u porastu kada su domaćinstva pod pritiskom.
4. **Preopterećenost zdravstvenih usluga se negativno odražava na usluge za žene i djevojčice**
  - Moguće je preusmjerenje ključnih resursa sa prenatalne i postnatalne zdravstvene zaštite i servisa za zaštitu seksualnog i reproduktivnog zdravlja.

Činjenice³

- Čak i prije COVID-19 žene su u prosjeku **tri puta više** od muškaraca obavljale **neplaćeni rad** pružajući njegu kod kuće.
- **Većina zdravstvenih radnika na prvim linijama** odgovora na krizu su žene (naročito medicinske sestre), a izložene su većem riziku od infekcije. Prema nekim procjenama **67%** radnika u zdravstvu na globalnom nivou čine žene.
- U svijetu je samo **25%** parlamentarki i manje od **10%** šefica država ili vlada. Uočljivo je odsustvo žena na mjestima odlučivanja u vrijeme ove pandemije.

Pet mjera koje vlade mogu poduzeti za žene u krizi uzrokovanoj COVID-19⁴

1. Osigurati da potrebe **medicinskih sestara i doktorica** budu ugrađene u svaki aspekt aktivnosti odgovora na situaciju.
2. Osigurati da **linije za pomoć i servisi** za sve žrtve nasilja u porodici budu kvalifikovane kao ključne usluge i ostanu dostupne. Osigurati da agencije za provođenje zakona budu svjesne potrebe da odgovore na pozive žrtava.
3. Paketi za spašavanje i stimuliranje ekonomije moraju uključiti **mjere socijalne zaštite** koje prepoznaju posebne okolnosti žena i priznaju ekonomiju njege.
4. Lideri moraju iznaći način da uključe žene u odlučivanje o **odgovoru** i oporavku.
5. Kreatori politika moraju obratiti pažnju na to šta se dešava unutar domaćinstava i podržati **ravnopravnu podjelu tereta njege** između žena i muškaraca.

¹ Phumzile Mlambo-Ngucka, generalna podsekretarka UN-a i izvršna direktorica UN Women. COVID-19: Žene u fokusu. <https://bit.ly/2UTGSpU>

² Neformalna ekonomija je skup raznovrsnih ekonomskih aktivnosti, poslova i radnika koje država ne regulira niti štiti. Ovaj pojam se prvobitno odnosio na samostalne djelatnosti u malim neregistriranim poduzećima. Zatim je proširen na plaćeni radni odnos na nezaštićenim poslovima. Izvor: <https://www.wiego.org/informal-economy>. Žene u neformalnoj ekonomiji su, naprimjer, ulične prodavačice, poljoprivrednice, sezone radnice, pomoćnice u domaćinstvima, itd. Više informacija: <https://bit.ly/39PS24j>

³ Anita Bhatia, zamjenica izvršne direktorice UN Women: Žene i COVID-19: Pet stvari koje vlade mogu uraditi odmah. <https://bit.ly/2wWGpeP>

⁴ Ibid

2) Djelotvoran odgovor na COVID-19 treba odražavati rodnu dinamiku

UN Women u **bliskoj saradnji sa Svjetskom zdravstvenom organizacijom i drugim agencijama UN-a** i timovima UN-a u pojedinačnim zemljama jača koordinirani odgovor na ovu epidemiju. UN Women i dalje stavlja fokus na programiranje s ciljem izgradnje **ekonomske otpornosti žena** na ovaj i buduće šokove, kako bi one imale potrebne resurse za sebe i svoje porodice. Također nastavljamo koristiti postojeću mrežu i izgrađene odnose sa **organizacijama na čijem čelu se nalaze žene** kako bismo promovirali ženske glasove i odluke u svim aspektima pripravnosti i odgovora.

Opšte preporuke:

- Poduzeti pozitivne mjere za **rješavanje odavno prisutnih nejednakosti** u višestrukim oblastima u životima žena.
- Osigurati dostupnost **prema spolu razvrstanih podataka** koji će se također tumačiti iz rodne perspektive. Potrebni podaci trebaju obuhvatiti različite stope infekcije, diferencijalne ekonomske uticaje, diferencijalni teret brige, incidenciju nasilja u porodici i seksualnog zlostavljanja.
- Osigurati da su rodne perspektive adekvatno razmotrene. U timove za odgovor na krizu potrebno je ugraditi rodnu ekspertizu, a u planove odgovora uključiti rodnu dimenziju i osigurati rodno odgovoran rebalans budžeta.
- Pružiti **prioritetnu podršku ženama** na prvim linijama odgovora na krizu. To uključuje bolji pristup ličnoj zaštitnoj opremi prilagođenoj ženama i proizvodima za menstrualnu higijenu, kao i fleksibilne radne aranžmane za žene koje brinu o drugima kod kuće.
- Prepoznati ključnu ulogu **ženskih mreža i ženskih organizacija** u odgovoru na situaciju.
- Osmisliti strategije ublažavanja usmjerene konkretno na **ekonomske posljedice** epidemije na žene i izgraditi **otpornost žena**. Ovo podrazumijeva i fokus na sektore u kojima su žene više zastupljene, kao što su rad za dnevnicu, vlasnice malih biznisa, žene koje rade u neformalnim sektorima.
- **Donatori** trebaju **budžetirati** resurse za rodnu i socijalnu inkluziju za organizacije uključene u odgovor na COVID-19.
- Zaštititi **ključne zdravstvene usluge za žene i djevojčice**, uključujući usluge zaštite seksualnog i reproduktivnog zdravlja.
- Osigurati da žene imaju **jednak glas u donošenju odluka i odgovoru** na krize.

3) Rodno zasnovano nasilje u kontekstu COVID-19

Svi oblici rodno zasnovanog nasilja u vrijeme krize mogu porasti. Nesigurna budućnost, gubitak posla, izolacija, smanjeni socijalni kontakti i kretanje, povećavaju rizik od rodno zasnovanog nasilja. Sve više zemalja prijavljuje porast broja slučajeva. Dom koji je mnogim ljudima sigurna zona za neke žene može biti zastrašujuće mjesto.

Potencijalni odgovori na krizu su sljedeći:

- **Servisi** za sprečavanje i odgovor na nasilje nad ženama trebaju biti osigurani, finansirani i prilagođeni novonastalim okolnostima. To znači:
  - Više **skloništa i posebnih protokola** da bi se osiguralo da skloništa uzimaju u obzir odgovor na pandemiju, uključujući **neophodnu ličnu zaštitnu opremu**;
  - Namjenske **telefonske linije za podršku, informisanje i online savjetovanje**;
  - Namjensku **psihosocijalnu podršku** za žene i djevojčice koje mogu biti pogođene epidemijom, a koje su preživjele rodno zasnovano nasilje;
- Osigurati da **zdravstveni sistemi** mogu nastaviti sa odgovorom na nasilje nad ženama.
- **Zagovaranje i medijske kampanje** trebaju imati najširi mogući doseg radi sprečavanja nasilja nad ženama.
- Domaći **okviri politika** za COVID-19 trebaju uključivati taktičke i fiskalne pristupe za rješavanje problema rodno zasnovanog nasilja i brzo ocjenjivanje mjera iz rodne perspektive.
- **Uspostavljanje situacionih soba** za rano upozoravanje i brzi odgovor na povećano nasilje nad ženama i djevojčicama.
- Pružanje **direktne podrške** vladinim karantinskim centrima kako bi se promoviralo poštivanje međunarodnih standarda za sprečavanje seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja.

4) Pomoć ženama iz marginaliziranih grupa u odgovoru na krizu uzrokovanu pandemijom COVID-19

Marginalizirane grupe i žene koje im pripadaju⁵ u **vanrednim situacijama postaju još ranjivije**. Do toga dolazi zbog faktora kao što je manjak pristupa djelotvornim sistemima praćenja i ranog upozoravanja, kao i zdravstvenim uslugama.

Potencijalni odgovori na krizu su sljedeći:⁶

- Osigurati da **poruke sistema za javno zdravstvo** budu odgovarajuće usmjerene ka ženama, uključujući i **najmarginaliziranije** među njima.
- Osigurati da timovi za **interakciju sa zajednicom** imaju jednaku rodnu zastupljenost i promoviraju žene na vodećim pozicijama unutar timova.
- Pružati **konkretno savjete** osobama, obično ženama, koje brinu o djeci, starijima i drugim ranjivim grupama u karantinu i koje možda ne mogu izbjeći bliski kontakt.
- Osigurati jednaku rodnu zastupljenost među medicinskim osobljem na prvim linijama, kao i **kulturno i rodno osjetljive** zdravstvene kapacitete.
- Osmisliti **edukativne materijale** za trudnice o osnovnim higijenskim praksama, mjerama prevencije infekcije, te kako i gdje tražiti njegu, koji će biti zasnovani na njihovim pitanjima i interesima.
- **Ažurirati referalne mehanizme za slučajeve rodno zasnovanog nasilja**⁷ koji će uzeti u obzir ustanove primarne i sekundarne zdravstvene zaštite.
- Informisati **ključne zajednice i pružaoce usluga** o ažuriranim referalnim mehanizmima.
- Distribuirati **kodekse postupanja za zaštitu od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja** i druge mjere zaštite i podsjetiti osoblje na potrebu poštivanja ovih kodeksa.
- Osobama iz **manjinskih etničkih grupa** pružiti priliku da postave pitanja koja su važna za njih na vlastitom jeziku. To podrazumijeva i rodnu komponentu, jer su žene češće monolingvalne. Osim toga, osigurati da se poruke u toku kriznih situacija također prenose na znakovnom jeziku.

Kontrolna lista za donosioce odluka za odgovor na COVID-19⁸

- ✓ Šta poduzimate da biste osigurali **pristup** žena resursima, **linijama za pomoć** i **skloništima**?
- ✓ Kako usmjeravate vaš **ekonomski odgovor** i u čijem je on interesu?
- ✓ Da li je novčana pomoć usmjerena na pojedince, umjesto na domaćinstva? Da li ta pomoć ublažava **ekonomsku ovisnost žena** od muškaraca?
- ✓ Da li pripremate ciljane intervencije za **samohrane roditelje**, od kojih su većina žene, kada ekonomije uspore ili čak potpuno stanu?
- ✓ Da li je vaša administracija upoznata sa položajem **starijih žena i muškaraca** u vašoj zemlji? Da li znate da li su prepušteni sami sebi ili imaju pomoć? Ako žive **sami** i rečeno im je da ne izlaze, imate li planove da se osigura da neko o njima brine? Da li znate da li su **informacije** o kojima trenutno svi ovisе uopće doprle do njih?
- ✓ Šta poduzimate da biste osigurali da njegovatelji/ce starijih osoba imaju **zaštitu** od prenosa zaraze? Da li se starate o plaćanju ovih njegovatelja/ica? Da li su oni dovoljno plaćeni?
- ✓ Šta radite da osigurate zaštitu prava žena na **testiranje i zdravstvenu zaštitu**?
- ✓ Šta poduzimate da biste zaštitili žene koje rade na **slabo plaćenim poslovima u proizvodnji hrane**? Uključujući uslove rada, plaće i pristup zemljištu?
- ✓ U okolnostima online ili nastave na daljinu, šta ste poduzeli da djevojčice ne bi bile u situaciji da moraju brinuti o mlađoj braći i sestrama ili djedovima i bakama, dok dječaci nastavljaju sa **učenjem**?
- ✓ Šta poduzimate da bi se **njega porodilja i majki** nastavila u sigurnim uvjetima i za osoblje i za majke? Kako štitite zdravlje žena, uključujući zdravlje porodilja i majki?

5 Žene, starije osobe, tinejdžeri/ke, mladi i djeca, osobe sa invaliditetom, autohtone populacije, izbjeglice, migranti i manjine izloženi su najvećem stepenu socioekonomske marginalizacije. Izvor: COVID-19: Kako uključiti marginalizirane i ranjive osobe u komunikaciju o riziku i interakciju sa zajednicom. <https://bit.ly/3dYbcbH>

6 COVID-19: Kako uključiti marginalizirane i ranjive osobe u komunikaciju o riziku i interakciju sa zajednicom. <https://bit.ly/3dYbcbH>

7 Referalni putevi olakšavaju rad primarnim subjektima zaštite i akterima pružajući im informacije kako da odgovore na slučajeve rodno zasnovanog nasilja i da upute žrtve/preživjele rodno zasnovanog nasilja na prave adrese za pomoć i servise koji su im na raspolaganju na različitim referalnim tačkama.

8 Kontrolna lista za odgovor na COVID-19, zamjenica izvršne direktorice UN Women Åsa Regné. <https://bit.ly/39lce8t>